MKI Elemzés

MAGYAR KÜLÜGYI INTÉZET

Kisállamok el nem kötelezettsége a többpólusú világrendben? Grúzia finlandizációja mint esettanulmány

KRÁNITZ PÉTER PÁL

MKI Elemzés
A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:
© Magyar Külügyi Intézet, 2026.

Szerző(k):
Kránitz Péter Pál

Lektorálta:
Vass Ágnes

ISSN 2063-9244
https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2026.05

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az Intézet weboldalán.

A borítókép forrása: Shutterstock

2026. március 19.

Kránitz Péter Pál, vezető kutató, MKI

KISÁLLAMOK EL NEM KÖTELEZETTSÉGE A TÖBBPÓLUSÚ VILÁGRENDBEN? GRÚZIA FINLANDIZÁCIÓJA MINT ESETTANULMÁNY

Több generáció nőtt fel azóta Európában, hogy leomlott a vasfüggöny, ezért a kisállamok szuverenitása, a nemzetállami önrendelkezés sokak számára magától értetődő törvényszerűségnek tűnik. Holott a nemzetállamok léte már önmagában is egy történelmi anomália – a jelenlegi 193 ENSZ-tagállam mintegy kétharmada 1945-ben még birodalmak igáját nyögte. A Szovjetunió összeomlásával felállt globális amerikai hegemónia elhintette az egyenrangú államok demokratikus együttműködésébe vetett hit magvait világszerte, ám a „szabályokon alapuló nemzetközi rend" illúziója újabban összeomlani látszik. A többpólusú világrendben újra felépülnek a nagy- és középhatalmi befolyási övezetek, s a nemzetállamok szuverenitása zárójelbe kerül. E folyamat épp Grúziában indult meg 2008-ban, s a dél-kaukázusi nemzet továbbra is a kisállamok geopolitikai státuszkérdéseinek egyik példaértékű esettanulmányát nyújtja: lehetséges-e a kisállami el nem kötelezettség a többpólusú világrendben? A finlandizáció kényszerű semlegessége középtávon egy stabil megoldást nyújthat, ám hosszú távon jelentős kockázatokat rejt. A semlegesség kérdése jelentős társadalmi és szakmai vita forrása Grúziában – bár az euroatlanti integráció igénye az alkotmányban is szerepel, egyes politikai és társadalmi körök a semlegesség alkotmányos státuszára cserélnék.

KISÁLLAMOK NAGY ÁLMAI

A nemzetállamok szuverenitása, különösen a kisállamoké, valódi anomália a világtörténelemben. Ma 193 tagot számlál az Egyesült Nemzetek Szervezete, amely közel négyszerese a szervezet 1945. évi alapításakor jegyzett 51 tagnak. A közel kétszáz tagállam kétharmada kisállam, amelyek túlnyomó többsége a második világháborút követő dekolonizáció következtében nyerte el függetlenségét. Je-

lenleg ötvenhat olyan állam bír szavazati joggal az ENSZ Közgyűlésében, amely Nagy-Britanniától vívta ki függetlenségét 1945 óta, huszonnyolc Franciaországtól függetlenedett, tizennyolc posztszovjet és hat posztszocialista köztársaság a szovjet uralom alól szabadult fel. A 193 tagállamból tehát 142 nem is olyan régen még birodalmak része volt.[1]

Bár olykor vargabetűkkel írják, az emberi történelem alapvetően birodalmak története. Ugyan a felfedezések és gyarmatosítás korát megelőzően a mainál is több, kisebb-nagyobb politikai entitás létezett világszerte, ezeknek csak elenyésző része szerveződött protonemzeti – etnikai vagy nyelvi – alapokon, hiszen a nemzetépítést megelőző időszakokban leginkább dinasztikus, illetve törzsi kapcsolatok és földrajzi kötöttségek formálták az emberi társadalmak politikai szerkezetét a teljes glóbuszon. A nemzetépítés modern politikai programja a népi kultúra és nemzeti irodalmi nyelv kiterjesztett státuszjogaiért, illetve a nemzetállami függetlenségért és szuverenitásért folytatott küzdelemben csúcsosodott ki, s a francia forradalomtól kezdődően, az 1848/49. évi magyar forradalmon és szabadságharcon át, tulajdonképpen napjainkig tart Ukrajnától Kurdisztánon át Szudánig világszerte.

Grúzia modern történelme is a birodalmi elnyomás és a nemzetállami függetlenségi küzdelmek története. Az ősi, keresztény nép, a mindössze 3,7 milliós Grúzia ugyanis nagyhatalmak és világvallások határán fekszik. A regionális hatalmi erőviszonyok tekintetében már önmagában a tény, hogy a 20. században kétszer is sikerült függetlenségét kivívnia, jelentős civilizációs teljesítmény. Előbb 1918-ban, több mint egy évszázados orosz megszállás után kiáltotta ki függetlenségét, majd 1991-ben, egy emberöltőnyi szovjet elnyomást rázott le magáról a grúz nép. Egy évvel később, 1992 júliusában, a 179. tagállamként lett Grúzia az ENSZ tagállama.

A nemzetközi szervezetben betöltött tagság azonban nem egyenlő a szuverenitással. Belarusz és Ukrajna például 1945 óta önálló szavazati joggal bír, holott már akkor közvetlen szovjet fennhatóság alatt álltak, s Belarusz szuverenitását máig jelentősen korlátozza Moszkva. De India is az alapító tagok között szerepelt az ENSZ 1945. évi megalakulásakor, ahogy a Nemzetek Szövetségében is, holott 1947-ig a Brit Birodalom koronagyarmata volt. Ahogy Belarusz vagy Ukrajna, úgy India tagsága is a szavazatokkal való manipuláció hatalomgyakorlási módszere

1 Baldúr Thorhallsson, Jóna Sólveig Elínardóttir és Anna Margarét Eggertsdóttir, „A Small State's Campaign to Get Elected to the UNSC: Iceland's Ambitious Failed Attempt," *The Hague Journal of Diplomacy*, 18, 1. sz (2022): 64–94, https://doi.org/10.1163/1871191X-bja10099 .

volt a brit és a szovjet birodalmak részéről a multilaterális intézményrendszerben.

Ahogy 1945-ben, úgy napjainkban sem az ENSZ-tagság a szuverenitás abszolút mértékegysége. A szervezet mintegy kétszáz tagja közül harmincketto tagja az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének, amely bizonyos értelemben korlátozza a tagállamok külpolitikai önállóságát. Huszonhét ENSZ-tagállam az Európai Unió tagja, amely tagság külgazdaságuk szuverenitását csorbítja, s hasonlóképpen az Eurázsiai Gazdasági Unió öt tagja is lemondott a külgazdasági döntéshozatal bizonyos mértékű szabadságáról. Egyes kritikus fontosságú területen, például a háborús bűncselekményekkel szembeni bűnügyi eljárásokban, 125 ország mondott le szuverén döntéshozatali jogairól és csatlakozott a Nemzetközi Büntetőbíróság római statútumához, annak reményében, hogy a testület autoritása gátat szabhat a tömeges és embertelen erőszaknak. Így vált a hidegháború utáni egypólusú világrendben a nemzetközi intézményrendszer egyszerre zálogává és korlátjává a nemzeti szuverenitásnak.

NAGYHATALMAK KIS HÁBORÚI

Az Egyesült Államok és a Szovjetunió által dominált kétpólusú világrendet a hidegháború idején a két szuperhatalom átfogó ütközőzónája tartotta fenn. A szuperhatalmi befolyási és biztonsági övezetek között fekvő kisebb-nagyobb, többé-kevésbé független országok területén vívta meg proxyháborúit a két geopolitikai óriás, így e területek állták gátját a közvetlen konfrontációnak, egy újabb világháborúnak. E kényes hatalmi erőegyensúly tette lehetővé egy harmadik hatalmi rend, az el nem kötelezett országok rendszerének létét. Az 1961-ben, Belgrádban alapított mozgalom tagjai, többek között India, Dél-Afrika és Jugoszlávia, el tudták kerülni, hogy a hidegháborús versengés közvetlen célpontjaivá váljanak, még ha nem is mentesültek bizonyos szintű gazdasági és politikai befolyástól. Koreától és Vietnámtól kezdve Iránon és Libanonon, Szudánon és Kongón át egészen Bolíviáig, mindazonáltal, több tucat ország több millió lakosa esett a szuperhatalmi befolyási övezetekért folytatott harcok áldozatául 1945 és 1992 között.[2]

A Szovjetunió összeomlása, a kelet-európai és posztszovjet államok függetlenedése világszerte meghonosította az egyenrangú nemzetállamok mul-

2 Pawel Bernat, Cüneyt Gürer és Cyprian Aleksander Kozera (szerk.), *Proxy Wars from a Global Perspective: Non-State Actors and Armed Conflicts* (Bloomsbury Academic, 2022) .

tilaterális együttműködésének illúzióját, s megkezdődött az Egyesült Államok globális hegemóniáját garantálni hivatott, úgynevezett „szabályokon alapuló nemzetközi rend", az egypólusú világrend kiépítésének történelmi pillanata. A világtörténelemben egyedülálló geopolitikai program azonban kudarcba fulladt – ezt maga Marco Rubio amerikai külügyminiszter is elismerte 2025 januárjában. Helyén egy új típusú, többpólusú nemzetközi politikai és gazdasági rend formálódik.[3]

E többpólusú világrendben régi-új geopolitikai erőterek bukkannak fel – az Egyesült Államok mellett Kína és Oroszország is megkísérli felállítani saját nagyhatalmi befolyási övezetét, s olyan középhatalmak emelkednek fel, mint Törökország vagy Izrael, melyek saját szomszédságukban képesek önálló külpolitikai és külgazdasági érdekeiket a nagyhatalmi erőterek központjaitól többé-kevésbé függetlenül is érvényesíteni. Az Egyesült Államok venezuelai beavatkozása, valamint Grönlanddal és Kubával szembeni hibrid erődemonstrációi megerősítik Washington befolyási övezetét az amerikai kontinensen. Oroszország ukrajnai inváziója ugyancsak az orosz nagyhatalmi befolyási- és biztonsági övezet megszilárdítása céljából indult, ahogy az orosz nyomásgyakorlási kísérletek is ezt a célt szolgálják Belarusztól Örményországon át Kazahsztánig. Kína elsősorban gazdasági rendszerek, például adósságcsapdák révén alakítja ki befolyási övezetét: Tádzsikisztánban például az államadósság egyharmada kínai kézben van, ám a terrorizmus elleni harc, valamint a köz- és kiberbiztonság nevében az utóbbi években Peking jelentős befolyásra tett szert a közép-ázsiai ország biztonság- és belpolitikája felett is.

A befolyási övezetekért vívott harcban, ahogy a hidegháború idején, úgy napjainkban is proxyháborúk dúlnak. Ugyancsak Marco Rubio amerikai külügyminiszter volt az, aki 2025 márciusában elismerte, hogy Ukrajnában az Egyesült Államok és Oroszország vív proxyháborút.[4] Egyes elemzők a szíriai polgárháborút is a hidegháború konfliktusaihoz hasonlítják, ahol az előbb a Szovjetunióval, majd Oroszországgal is stratégiai partnerséget ápoló Aszad-rezsimet NATO-tagállamok támogatásával buktatta meg egy ellenzéki fegyveres csoport. A fekete kontinensen Líbiától Maliig hasonló folyamatok játszódnak le, ám a konfliktusok kulcsszereplői között a nagyhatalmak mellett új játékosok is feltűnnek.

3 „Secretary Marco Rubio with Megyn Kelly of The Megyn Kelly Show," *U.S. Department of State*, 2025. január 30., https://www.state.gov/secretary-marco-rubio-with-megyn-kelly-of-the-megyn-kelly-show/ .

4 „Secretary of State Marco Rubio With Sean Hannity of Fox News," *U.S. Department of State*, 2025. március 5., https://www.state.gov/secretary-marco-rubio-with-megyn-kelly-of-the-megyn-kelly-show/ .

Az újtípusú, többpólusú világrendben, párhuzamosan a multilaterális jog- és intézményrendszer válságának elmélyülésével ugyanis a felemelkedő középhatalmak is proxyháborúkat vívnak. A teljes Közel-Keletet lángba borították Irán és Izrael proxyháborúi és közvetlen összecsapásai, míg például az elmúlt években Hegyi-Karabahban és Kasmírban is középhatalmak vívtak súlyos véráldozatokat követelő tűzpárbajt. Líbiában Törökország, Szudánban az Egyesült Arab Emírségek, Szomáliában Izrael vállal kulcsszerepet a fegyveres konfliktusokban. A történelmi mintázatok alapján újra felálló, nagy- és középhatalmi befolyási övezetekért vívott konfliktusok ismét feleleventették a nemzetállami szuverenitás és el nem kötelezettség körüli dilemmákat, amelyek különösen a kisállamokra nehezednek egyre elviselhetetlenebb nyomásként.

GRÚZIA OROSZ INVÁZIÓJA: MIÉRT KULCSKÉRDÉS A STÁTUSZKÉRDÉS?

Nem Ukrajna volt az első ország a posztszovjet térségben, amelyet Oroszország hadereje megszállt – 2008-ban Grúziát is részleges katonai megszállás alá vonta, s jelenleg is az ország mintegy ötödét tartja fegyveres ellenőrzése alatt. Hiába volt Grúzia tagja az ENSZ-nek, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek, az Európai Tanácsnak, a Nemzetközi Büntetőbíróságnak, sőt, Oroszországgal közösen a Független Államok Közösségének is, 2008 augusztusában mégis nyílt háborúba keveredett a szomszédos atomhatalommal. A világgazdasági válság mellett épp az ötnapos orosz-grúz háború jelentette az egyik első, látványos repedést az egypólusú világrend építményén, és ezzel bomlásnak indultak a nagyhatalmi befolyási övezetek bevégeztéről szőtt illúziók is. A 2008-ban még magabiztos külpolitikát folytató európai vezetők kulcsszerepet játszottak az orosz-grúz háború rendezési folyamatában, és tető alá hoztak egy fegyverszünetet, amelynek következtében bár megszilárdult a két szakadár terület feletti orosz fennhatóság, véget vetett a vérontásnak, részlegesen kielégítette Oroszország biztonságpolitikai aggályait és Grúzia előtt látszólag megnyílt az euroatlanti integráció lehetősége.

A többpólusú világrend e kezdeti pillanatában épp Grúzia példája bizonyította, hogy az egyenrangúnak remélt nemzetállamok harmonikus, liberális és demokratikus együttműködése helyett ismét a nemzetközi kapcsolatok ősi és rideg logikája, a hatalmi egyensúlyrendszer diktálja az erőviszonyokat. Ezért vált épp 2008 Grúziájában újra a nemzetközi kapcsolatok kulcskérdésévé a státuszkér-

dés: amennyiben a dekolonizációt követően függetlenedett országok, különösen az egykori birodalmak és/vagy a feltörekvő középhatalmak közvetlen szomszédságában fekvő, kis nemzetállamok nem váltak valamely katonai vagy politikai szövetség teljeskörű és integrált tagjaivá, a multilateralizmus önmagában nem lesz képes megakadályozni, hogy a nagyhatalmi versengés végső eszkalációja, a szuperhatalmi proxyháború célkeresztjében, vagy egy idegen hatalom minden korábbinál közvetlenebb befolyási övezetében találják magukat.

Grúzia 2008 után az Európai Unióval és az Egyesült Államokkal is stratégiai partnerségi kapcsolatokat alakított ki, és elmélyült a NATO és Grúzia együttműködése is a Békepartnerség programjában – a grúz haderő a korábbi szovjet technológiát a NATO által alkalmazott rendszerekre cserélte. A szakadár területek és a grúz kormányerők között 2008-ban meghúzott adminisztratív határvonalak mentén azonban nem szilárdulhatott meg az orosz és az északatlanti biztonsági övezet határa, ehhez ugyanis jelentős hiány mutatkozott az európai és amerikai gazdasági érdekeltségekből Grúziában, az azokból fakadó és a stratégiai együttműködéshez elengedhetetlen politikai tőkéből és akaratból az Atlanti-óceán két partján, valamint a mély és átfogó kulturális és társadalmi kapcsolatokból Grúzia és a Nyugat között. Közel tizennégy év telt el a 2008. évi háborút követően úgy, hogy bár „a szabadság lángjaként" tekintettek Grúziára Amerikában és Európában egyaránt, s névleges euroatlanti integrációs pályán tartották Tbiliszit, számottevő európai és amerikai tőkeberuházások, konnektivitási és integrációs projektek nem valósultak meg a Fekete-tenger nyugati és keleti partjai között.[5] Sőt, ez idő alatt Törökország európai uniós csatlakozási folyamata is kerékbe tört, így az Európa és Grúzia közötti összeköttetést nyújtó geopolitikai és fizikai korridor sem jött létre Kis-Ázsiában.

Bár Ukrajna 2022. évi orosz invázióját követően Grúzia kérelmezte felvételét az Európai Unióba, a háború okozta regionális biztonságpolitikai instabilitást az európai közösség a grúziai-európai geostratégiai partnerség elmélyítése helyett nyomásgyakorlásra használta. Az Európai Tanács Ukrajnával és Moldovával ellentétben Grúziától megtagadta 2022-ben a tagjelölti státuszt, s a grúz kormányzat kiszolgáltatott helyzetét arra használta fel, hogy rákényszerítse az oroszellenes szankciókhoz való csatlakozásra. Bár a részleges orosz megszállás alatt álló Grúzia kormányzata visszautasította az európai követeléseket, s végül 2023-ban a Tanács megadta Grúziának a tagjelölti státuszt, a politikai nyomás-

5 „President Addresses and Thanks Citizens in Tbilisi, Georgia," *The White House*, 2005. május 10., https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/05/20050510-2.html.

gyakorlásból fakadó feszültségek átfogó válságba sodorták az európai-grúz kapcsolatokat, s végül 2024-ben Grúzia csatlakozási eljárását a Tanács befagyasztotta.[6] Ezzel párhuzamosan a Biden-adminisztráció felfüggesztette a grúz-amerikai stratégiai partnerséget és határozatlan időre elnapolta a közös hadgyakorlatokat. Grúzia névleges euroatlanti partnerstátusza gyakorlatilag megszűnt, s miután a második Trump-adminisztráció explicite is kimondta, Ukrajna nem lehet a NATO tagja, az északatlanti integrációról szőtt grúziai ábrándok is végleg szertefoszlottak.

E kényszerű el nem kötelezettség Grúzia számára végzetes következményekkel járhat. A hatalmi erőegyensúly logikája mentén formálódó, többpólusú világrendben ugyanis a nagyhatalmi befolyási és biztonsági övezetekért folytatott versenyben a kisállamok el nem kötelezettsége rendkívüli biztonsági kockázatokat rejt. Még az olyan óriási gazdaságok, mint India és Dél-Afrika, amelyek el nem kötelezett státuszukat hagyományosan sikeresen kamatoztatták külpolitikájuk és külgazdaságuk érdekében a nagyhatalmi versengés ellenére is, újabban egyre szűkülő mozgástérben kénytelenek újragondolni stratégiájukat. A geopolitikai pólusok perifériáin található államok pedig, mint Belarusz, Ukrajna, Kuba, Panama vagy éppen Dánia, súlyos áldozattételre kényszerülnek önnön szövetségi rendszerükön belül is szuverenitásuk részleges fenntartása érdekében. Ezért mondanak le hagyományos semlegességükről a befolyási övezetek ütközőzónájában található államok, mint Finnország és Svédország. Grúzia periférikus elhelyezkedése ellenére továbbra is blokkon kívüli státuszban rekedt, s az Oroszországgal való együttműködés politikai korlátai miatt még az olyan laza együttműködési rendszerekhez sem képes csatlakozni, mint a 3+3 regionális konzultációs formáció.

FINLANDIZÁCIÓ ÉS EGYENSÚLYOZÁSI STRATÉGIÁK

Nem példanélküli, mindazonáltal, a kényszerű semlegességből fakadó kül- és biztonságpolitikai stabilitás a nagyhatalmi befolyási övezetek perifériáján: ezt nevezzük finlandizációnak, amely Grúzia számára is kockázatos, ám papíron működőképes forgatókönyvet nyújthat az eljövendő időszakra. Finnország második világháborút követő nemzetközi státuszára való utalásként alkalmazza a kifejezést a szakirodalom újabban egyre gyakrabban az ukrajnai rendezés kap-

6 Kránitz Péter Pál, Grúzia EU-csatlakozása az „ügynöktörvény" árnyékában és az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége," *Magyar Külügyi Intézet*, 2024. július 14., https://hiia.hu/gruzia-eu-csatlakozasa-az-ugynoktorveny-arnyekaban-es-az-europai-unio-tanacsanak-magyar-elnoksege/.

csán. Finnországot a Szovjetunió ugyanis 1939-ben részlegesen megszállta: az akkor elcsatolt területek, Karélia és két északi régió, máig Oroszország fennhatósága alatt állnak. Részben épp a megszállás ténye, másrészéről a reeszkaláció Damoklész kardjaként függő lehetősége kényszerű semlegességre ítélte Finnországot, amely így képes volt megtartani függetlensége és szuverenitása jelentős részét. Finnország mellett Ausztria esete is bizonyítja, van helye a semleges kisállamoknak a nagyhatalmak perifériáin, ugyanis mintegy ütközőzónaként növeli a szembenálló pólusok geopolitikai mozgásterét a határterületeken.[7]

Erre az útra lépett gyakorlatilag Grúzia is, s bár az újtípusú, többpólusú világrend hatalmi dinamikái egyelőre mozgásban vannak, s megjósolhatatlan, meddig tartható fenn ez az állapot, az egyik vagy másik szövetségi rendszerhez való csatlakozás okozta drámai regionális hatalmi egyensúlyeltolódás által potenciálisan okozott konfliktushelyzetből fakadó biztonságpolitikai kockázatoknál kiszámíthatóbb és stabilabb rendszernek tűnik. Mindezzel kapcsolatban Grúziában is jelentős társadalmi és szakmai egyeztetés folyik. 2024 októberében Egyesült Semleges Grúzia néven civil szervezet alakult, amely 2025 decemberében politikai párttá formálódott. A szervezet Grúzia semleges státuszát tűzte politikai programja élére, s népszavazást kezdeményezett az ország semleges státuszának alkotmányjogi szabályozásáról. A semlegességgel kapcsolatban élénk szakmai vita folyik, egyesek biztonsági csapdát, másik lehetőséget látnak benne.[8]

Vannak azonban bizonyos módszerek, amelyekkel tovább lehet növeli a kényszerű, stratégiai semlegességbe fordult Grúzia rendszerszintű geopolitikai és biztonságpolitikai stabilitását. A régióban alkalmatlannak bizonyult multilaterális intézményrendszerekkel – lásd pl. EBESZ a karabahi háborúk során – ellentétben, ugyanis, hatásosnak mutatkoznak bizonyos két- és háromoldalú stratégiai partnerségi kapcsolatrendszerek, különösen a védelemipari együttműködések feltörekvő középhatalmakkal, illetve az ezeket kiegészítő és formáló egyensúlyozási stratégiák.

Az egyensúlyozás, az angolnyelvű terminológiában „strategic hedging", a nemzetközi kapcsolatok szakirodalmában egy külpolitikai stratégiára irányul, amelyet az egyes államok kifejezetten a nagyhatalmakkal való konfliktus elkerü-

7 Brian Mefford, „The Finlandization fallacy: Ukrainian neutrality will not stop Putin's Russia," *Atlantic Council*, 2025. február 27., https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-finlandization-fallacy-ukrainian-neutrality-will-not-stop-putins-russia/.

8 Nikoloz Khatiashvili, „Neutrality in the Shadow of Russian Occupation and Its Strategic Risks for Georgia's National Security," *EU Awareness Centre Opinion Paper* #8, 2025. november, https://euawareness.org/opinion8/., „Нейтралитет Грузии: Как формируется новый пророссийский политический проект," *Jamnews,* 2025. december 16., https://jam-news.net/ru/кто-и-зачем-продвигает-нейтралитет-гр/.

lése érdekében, a kockázatkezelés és haszonmaximalizálás érdekében alkalmaznak. A stratégiát alkalmazó állam kerüli az egyes geopolitikai pólusok melletti kizárólagos elkötelezettséget, sőt, egymással akár ellentétes irányú külpolitikai lépéseket tesz – ahogy alább látni fogjuk Örményország és Azerbajdzsán esetét az Egyesült Államokkal, Iránnal, Törökországgal és Izraellel. Az egyensúlyozó államok együttműködést alakítanak ki a nemzetközi kapcsolatok rivális szereplőivel.[9]

Bár jelentősen eltérő földrajzi, gazdasági és politikai helyzetet élveznek, ezért csak részben összemérhetőek Grúzia helyzetével, a szomszédos Azerbajdzsán és Örményország külkapcsolati stratégiái jelentős következtetésekre engedhetnek a teljes régió vonatkozásában. Azerbajdzsán, hasonlóan Grúziához, nem tagja egyetlen szövetségi rendszernek sem, mégis kiemelkedően hatásos biztonságpolitikai kapcsolathálót alakított ki külkapcsolataiban. Az egyensúlyozási stratégia szellemiségében stratégiai partnerségre lépett Törökországgal és Izraellel egyaránt, a más területeken egymással versengő középhatalmak modern és ütőképes haditechnikával látták el, amelyek segítségével önmaga állította helyre területi integritását. Továbbá háromoldalú együttműködést alakított ki az Egyesült Államokkal és Izraellel, amely már koncepciós szinten is komoly elrettentő erőt képes kifejteni.

Örményország hasonló, mégis jelentősen eltérő geopolitikai pályán halad jelenleg, mint amelyen Grúzia is elindult a 2003. évi rózsás forradalmat követően. A korábban Oroszországgal fennállt, egyoldalú függési viszonyrendszerét Örményország igyekszik szisztematikusan ellensúlyozni nyugati, déli és keleti együttműködésekkel: az Indiával létrehozott kétoldalú védelemipari együttműködési stratégiai szinteket ért el, miután Örményország vált az indiai védelemipar elsőszámú felvevőpiacává. Az örmény területi integritást fenyegető elsőszámú konfliktust, az úgynevezett Zangezur-folyosó kérdését amerikai tőkebevonással igyekszik rendezni, mialatt az egyensúlyozási stratégia szellemiségében fenntartja stratégiai partnerségét Iránnal is. Mindezt amellett teszi, hogy fenntartja tagságát az Eurázsiai Gazdasági Unióban, az Oroszországgal folytatott kétoldalú kereskedelem évtizedes rekordokat döntöget, s küszöbön áll az Azerbajdzsánnal közösen elfogadott békemegállapodás ratifikálása, valamint a gazdasági-politi-

9 Szalai Máté, „Konnektivitás, apolaritás és egyensúlyozás – Az öbölmonarchiák globális nagyhatalmakkal kapcsolatos politikájának átalakulása," *Külügyi Szemle* 23, 1. sz (2024): 33–53, https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2024.1.3.

kai normalizáció Törökországgal.[10]

A két- és háromoldalú, stratégiai partnerségi viszonyrendszerek révén Örményország és Azerbajdzsán is képessé válhat biztonságpolitikai stabilitást teremteni egy kisrégióban, ahol évtizedekig véres háborúk lehetetlenítették el a megbékélést és prosperitást. Igaz, hogy a karabahi konfliktusban Oroszország csak közvetve vállalt szerepet, míg Abháziában és Dél-Oszétiában ennél jóval jelentősebb érdekeltségekkel és jelenléttel rendelkezik, így bár az izraeli-azerbajdzsáni vagy török-azerbajdzsáni együttműködéshez hasonló partnerségek nem lennének képesek e két területi konfliktus fegyveres megoldására, az aszimmetrikus erőviszonyok stabilitását talán elősegíthetné, míg az egyensúlyozási stratégia révén globálisan is emelkedhet a Grúzia szuverenitásában és integritásában érdekelt hatalmak száma és azok figyelemszintje.

Örményország egyensúlyozásában India volt a kézenfekvő partner, hiszen az észak-déli közlekedési folyosó stabilitása és az azerbajdzsáni-török-pakisztáni szövetség ellensúlyozása tekintetében olyan érdekeltséggel rendelkezik a régióban, amely cselekvésre sarkallta, ám mindezalatt az Újdelhi és Moszkva között fennálló pragmatikus kapcsolatok is biztosítékot jelentettek a komolyabb orosz válaszlépések ellenében. Örményország és az Egyesült Államok partnersége a regionális türk államokkal való normalizáció záloga lehet Jereván számára, bár az orosz és iráni agitáció könnyen elérheti a kritikus szintet.

Grúziának is meg kell találnia a maga Indiáját, s Kína csak a tőkeberuházások tekintetében jöhet szóba. Kézenfekvő partner lehet a NATO-tag Törökország, ám a megnövekedett függés Törökországtól hosszú távon akár súlyos geopolitikai kockázatokat is rejthet, különösen a muszlim többségű autonóm határrégió, Adzsária státuszát illetően, melyet azonban a dél-örményországi amerikai beruházásokhoz hasonló, potenciális külföldi, elsősorban amerikai tőkebevonások, például újabb hajózási infrastrukturális fejlesztési koncessziók ellensúlyozhatnak. Grúziának is prioritást kell, hogy jelentsen a transzatlanti kapcsolatok akár csak részleges helyreállítása, amelyet azonban Washington látszólag vonakodik meglépni az Oroszországgal tető alá hozni kívánt gazdasági és politikai normalizáció érdekében.

Rendkívül ellentmondásos, sőt, a grúziai társadalom szemében egyenesen elítélendő stratégiának tűnhet, ám a nemzetközi kapcsolatok realista megkö-

10 Kránitz Péter Pál, „Multipolaritás, védelmi reglobalizáció és a Kasmír-Karabah proxy-mátrix," *Magyar Külügyi Intézet*, 2025. szeptember 4., https://hiia.hu/multipolaritas-vedelmi-reglobalizacio-es-a-kasmir-karabah-proxy-matrix/.

zelítéséből fakadóan talán épp az Oroszország és az Európai Unió közötti stratégiai egyensúlyozás válhat Grúzia számára a legelőnyösebb stratégiának. Egy, az oroszországi és európai politikai kultúrát is szem előtt tartó, konstruktivista megközelítés, mindazonáltal, ezt a stratégiát is elvetné, hiszen az ukrajnai háborúval kapcsolatban kialakult, már-már politikai totalizmusba hajló diskurzusok és politikai doktrínák még a párbeszédet is elutasítják a két tábor között – erre kivételt épp Örményország nyújt, amely bár Oroszország stratégiai partnere, a diskurzus szintjén az Európai Unió új pártfogoltja a Dél-Kaukázusban.

ÖSSZEGZÉS

A nemzetállamok szuverenitása, különösen a kisállamoké, történelmi anomália: a jelenlegi ENSZ-tagállamok többsége nemrég még birodalmak része volt, s az újra többpólusúvá váló világrendben a hatalmi egyensúly újra felülkerekedő elve nem kedvez függetlenségüknek, előbb-utóbb a befolyási és biztonsági övezetekért folytatott nagyhatalmi versengés célkeresztjében találják magukat. A legújabb kori nemzetközi kapcsolatainak mintázatai bizonyítják, a multilateralizmus képtelen volt megszilárdítani az egyenrangúnak hitt nemzetállamok „szabályokon alapuló" kapcsolatrendszerét, az egyes erőközpontok ellentétes külgazdasági és külpolitikai stratégiái összeütköznek és konfliktusokban csúcsosodnak ki: újra a hidegháborúhoz hasonló proxyháborúk dúlnak világszerte. Az egyes szövetségi rendszereken kívül rekedt, el nem kötelezett kisállamok státusza így újra megkérdőjeleződni látszik, s erre Grúzia esete példaértékű.

Grúzia 2008 óta fennálló névleges euroatlanti partnerségi viszonyrendszeréről bebizonyosodott, hogy rendkívül ingatag alapokon állt, ugyanis stratégiai gazdasági tőkebevonásokra és fejlesztésekre épített politikai-védelmi együttműködési mechanizmusok helyett a civil szférára és ideológiai-diszkurzív puha hatalmi tényezőkre épült. Miután az Ukrajna orosz inváziója által létrehozott regionális biztonságpolitikai destabilizációt nem arra használta fel az Európai Unió és az Egyesült Államok, hogy ezt a hézagot betöltse, és biztosítsa geostratégiai pozícióit Grúziában, hanem a tagjelölti státus feltételességére és a nyomásgyakorlásra, Grúzia és a Nyugat gyenge lábakon álló partnersége felborult, s Grúzia a kényszerű semlegesség helyzetében találta magát.

A finlandizáció, mindazonáltal, megfelelően menedzselve, akár a stabilitás záloga is lehet Grúzia számára, hiszen – Finnország és Ausztria történelemi

tapasztalatai szerint – a befolyási övezetekért folytatott nagyhatalmi versengés természetszerű jellegzetessége az ütközőzónák fenntartására való törekvés, amelyet egyensúlyozási („hedging”) stratégiák révén Grúzia akár még saját hasznára is válthat, amelyre hasznos példával szolgálhatnak a másik két regionális állam, Azerbajdzsán és Örményország legújabb külpolitikai stratégiái.

MAGYAR
KÜLÜGYI
INTÉZET